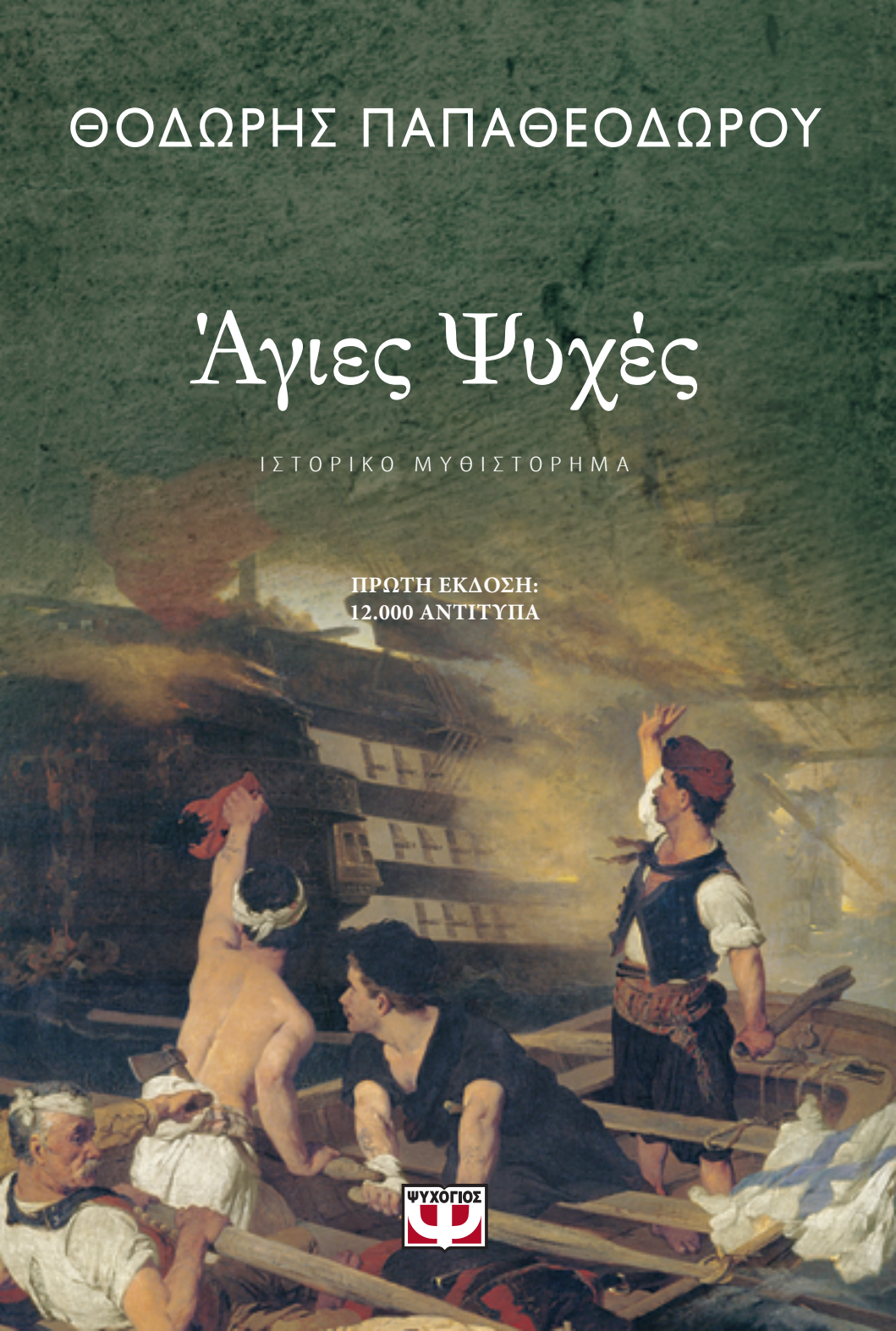

ΘΟΔΩΡΗΣ ΠΑΠΑΘΕΟΔΩΡΟΥ

Άγιες Ψυχές

ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ

ΠΡΩΤΗ ΕΚΔΟΣΗ:
12.000 ΑΝΤΙΤΥΠΑ

Προηγούμενη σελίδα: Παναγιώτης Τέτσης, *Ύδρα, 1999-2001* (λεπτομέρεια),
λάδι σε μουσαμά, ιδιωτική συλλογή.
Φωτογράφος: Λεωνίδα Δημακόπουλος

Ἄγιες Ψυχές

ΤΙΤΛΟΣ ΒΙΒΛΙΟΥ: **Άγιες Ψυχές**

ΣΥΓΓΡΑΦΕΑΣ: Θοδωρής Παπαθεοδώρου

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ – ΔΙΟΡΘΩΣΗ ΚΕΙΜΕΝΟΥ: Άννα Μαράντη

ΣΥΝΘΕΣΗ ΕΞΩΦΥΛΛΟΥ: Βίκυ Αυδή

ΠΙΝΑΚΑΣ ΕΞΩΦΥΛΛΟΥ: Νικηφόρος Λύτρας (1832-1904), *Η πυρπόληση της τουρκικής ναυαρχίδας από τον Κανάρη*, περ. 1873, Πινακοθήκη Ε. Αβέρωφ, Μέτσοβο.

ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΣΕΛΙΔΟΠΟΙΗΣΗ: Βάσω Βύρρα

© Θοδωρής Παπαθεοδώρου, 2021

© Φωτογραφιών εξωφύλλου: Πινακοθήκη Ε. Αβέρωφ (πίνακας Νικηφόρου Λύτρα), elena_l./Shutterstock (φόντο)

© ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΨΥΧΟΓΙΟΣ Α.Ε., Αθήνα 2021

Πρώτη έκδοση: Ιούνιος 2021, 12.000 αντίτυπα

Έντυπη έκδοση ISBN 978-618-01-3970-9

Ηλεκτρονική έκδοση ISBN 978-618-01-3971-6

Τυπώθηκε στην Ευρωπαϊκή Ένωση, σε χαρτί ελεύθερο χημικών ουσιών, προερχόμενο αποκλειστικά και μόνο από δάση που καλλιεργούνται για την παραγωγή χαρτιού.

Το παρόν έργο πνευματικής ιδιοκτησίας προστατεύεται κατά τις διατάξεις του Ελληνικού Νόμου (Ν. 2121/1993 όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει σήμερα) και τις διεθνείς συμβάσεις περί πνευματικής ιδιοκτησίας. Απαγορεύεται απολύτως η άνευ γραπτής αδείας του εκδότη κατά οποιοδήποτε τρόπο ή μέσο αντιγραφή, φωτοανατύπωση και εν γένει αναπαραγωγή, διανομή, εκμίσθωση ή δανεισμός, μετάφραση, διασκευή, αναμετάδοση, παρουσίαση στο κοινό σε οποιαδήποτε μορφή (ηλεκτρονική, μηχανική ή άλλη) και η εν γένει εκμετάλλευσή του συνόλου ή μέρους του έργου.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΨΥΧΟΓΙΟΣ Α.Ε.

Από το 1979

Έδρα:

Τατοΐου 121, 144 52 Μεταμόρφωση

Βιβλιοπωλείο:

Εμμ. Μπενάκη 13-15, 106 78 Αθήνα

Τηλ.: 2102804800 • fax: 2102819550

PSICHOGIOS PUBLICATIONS S.A.

Publishers since 1979

Head Office:

121, Tatoïou Str., 144 52 Metamorfossi, Greece

Bookstore:

13-15, Emm. Benaki Str., 106 78 Athens, Greece

Tel.: 2102804800 • fax: 2102819550

e-mail: info@psychogios.gr

www.psychogios.gr • <http://blog.psychogios.gr>

ΘΟΔΩΡΗΣ ΠΑΠΑΘΕΟΔΩΡΟΥ

Ἄγιες Ψυχές

ΑΛΛΑ ΕΡΓΑ ΤΟΥ ΘΟΔΩΡΗ ΠΑΠΑΘΕΟΔΩΡΟΥ

Ενηλίκων

- Το αστρολούλουδο του Βοσπόρου* (Εκδ. ΨΥΧΟΓΙΟΣ, 2004)
Οι εφτά ουρανοί της ευτυχίας (Εκδ. ΨΥΧΟΓΙΟΣ, 2006)
Μάγισσες φέρτε βότανα (Εκδ. ΛΙΒΑΝΗ, 2006)
Με λένε Μαίρη κι είμαι καλά... (Εκδ. ΛΙΒΑΝΗ, 2007)
Σαν ταξιδιάρικα πουλιά (Εκδ. ΨΥΧΟΓΙΟΣ, 2008)
Πιο πέρα κι απ' τα σύννεφα (Εκδ. ΛΙΒΑΝΗ, 2008)
Οι κόρες της λησμονιάς (Εκδ. ΨΥΧΟΓΙΟΣ, 2009)
Οι μάνες της άδειας αγκαλιάς (Εκδ. ΨΥΧΟΓΙΟΣ, 2010)
Έρως 13 (Συλλογικό, Διηγήματα, Εκδ. ΨΥΧΟΓΙΟΣ, 2011)
Τα δάκρυα των αγγέλων (Εκδ. ΨΥΧΟΓΙΟΣ, 2011)
Οι καιροί της μνήμης (Εκδ. ΨΥΧΟΓΙΟΣ, 2011)
Το τέλος του μικρού μας τσίρκου (Αθήνα, 2011)
Καβαφικοί φόνοι (Εκδ. ΨΥΧΟΓΙΟΣ, 2012)
Ζωές του φθινοπώρου (Εκδ. ΨΥΧΟΓΙΟΣ, 2014)
Ζωές του ανέμου (Εκδ. ΨΥΧΟΓΙΟΣ, 2015)
Γυναίκες της μικρής Πατρίδας, (Εκδ. ΨΥΧΟΓΙΟΣ, 2018)
Λιανοκέρια της μικρής Πατρίδας (Εκδ. ΨΥΧΟΓΙΟΣ, 2018)
Συναξάρια της μικρής Πατρίδας (Εκδ. ΨΥΧΟΓΙΟΣ, 2019)
Άγιο Αίμα (Εκδ. ΨΥΧΟΓΙΟΣ, 2021)

Για παιδιά

- Τα κουλουβάχατα της Ιστορίας 1: Η χαμένη σφραγίδα του αυτοκράτορα Ιουστινιανού* (Εκδ. ΨΥΧΟΓΙΟΣ, 2007)
Τα κουλουβάχατα της Ιστορίας 2: Ποιος έκλεψε τον Χρυσό Αιώνα απ' τον Περικλή; (Εκδ. ΨΥΧΟΓΙΟΣ, 2016)
Ο μικρούλης Αϊ-Βασίλης τα έβλεπε όλα άσπρα...
(Εκδ. ΨΥΧΟΓΙΟΣ, 2005)
Ο μικρούλης Αϊ-Βασίλης έχασε την Αλφα-Βήτα...
(Εκδ. ΨΥΧΟΓΙΟΣ, 2005)

Με το ψευδώνυμο ΘΑΝΟΣ ΔΡΑΓΟΥΜΗΣ

- Σφαγείο Σαλονίκης* (Εκδ. ΨΥΧΟΓΙΟΣ, 2011)
Μαύρη ανγή (Εκδ. ΨΥΧΟΓΙΟΣ, 2013)
Yunankarasi (Συλλογικό, Διηγήματα, Istos Yayinlari, 2019)

*Στη μνήμη της αγαπημένης μητέρας μου Κυριακής,
που έφυγε για το μεγάλο της ταξίδι
τις μέρες που γραφόταν αυτό το βιβλίο...*

Θύμνες...

Δέσπω

«Οι άνθρωποι πλάσματα του Θεού είμαστε, περαστικοί από τούτον τον κόσμο, τα πόδια στη γη να τα βαστάμε, το βλέμμα στα ουράνια στραμμένο όμως», αυτή ήταν πάντα η κουβέντα του πατέρα Αναστάσιου, του παππούλη μου, συχνά πυκνά τον άκουγα να την ξεστομίζει σαν προτροπή και σαν ορμήνια κάθε που στεκόμασταν ψηλά, στον λόφο του μοναστηριού, κι αγναντεύαμε το τσιφλίκι και τη λίμνη ν' αγκαλιάζουν τη μεγάλη πολιτεία, τα ξακουσμένα Γιάννενα.

Μα 'γώ δεν είμαι άνθρωπος, αερικό είμαι, την κεφαλή μου ναι, την κεφαλή μου στα ουράνια στραμμένη την έχω, από Εκείνον καρτερώ βοήθεια, από Εκείνον προστασία για να διαβώ αθέατη κι αόρατη μέσα απ' τ' αγριεμένα, τα σιδερόφραχτα ασκήρια που περιζώνουν τη μεγάλη πολιτεία, γυρεύοντας να την πατήσουν με φωτιά και μαχαίρι. Αερικό είμαι, ναι, για τούτο μήτε τα πόδια μου τα βαστάω τώρα στη γη, μόλις που την αγγίζουν, μόλις που τη νιώθουν, καθώς ροβολάω λαφιασμένη το ύψωμα του μοναστηριού, φευγατισμένη μες στο πυκνό σκοτάδι.

Αερικό ήμουν πάντα, δέντρο νόμιζα κάποτε, με ρίζες γερά στο χώμα του τσιφλικιού και του κάμπου απλωμένες. Παυλή

θαρρούσα πως λέγαν τον πατέρα μου, Χρυσάνθη τη μάνα μου, τον Φίλιο αγαπούσα από τσουπρί, κείνος θαρρούσα άντρας μου θα γίνει και θα μπλέξουμε τις ρίζες μας, σε τούτον δω τον κάμπο θ' ανθίζαν τα κλωνιά μας και θα βλασταίνουν οι σπόροι μας. Πόσο λάθος έκαμα.

Έφτασε η άγρια πεθυμιά του κεχαγιά μας στο τσιφλίκι, δούλα και μορόζα να με πάρει στο κονάκι του. Έφτασε το ανεπιφύλακτο σκύψιμο κι η κατάνευση κείνων που θαρρούσα γονιούς μου. Τότε τα σκοτάδια χάθηκαν κι η τρομερή αλήθεια κίνησε να φανερώνεται μπρος στα απόπληχτα μάτια μου.

Μήτε ο Παυλής κι η Χρυσάνθη ήταν γονέοι μου, μήτε ο Φίλιος μ' αγαπούσε καθώς ανέμυαλα πίστευα, φριχτά όλοι τους με πρόδωσαν, με φριχτά ψέματα με βύζαξαν, μ' αυτά με πότισαν, μ' αυτά με τράνεψαν. Από το Σούλι βαστούσε η φύτρα μου, ο ίδιος ο παππούλης μου με είχε ζαλωθεί στη ράχη του βρέφος ακόμη και με είχε σύρει μέχρι κάτω στα Γιάννενα τον καιρό που το Κούγκι έπαιρνε φωτιά, τον καιρό που στο Ζάλογγο οι γυναίκες μας φτερούγιζαν λεύτερες πάνω απ' τα βάραθρα και τα γκρεμνά.

Η Λέγκω, η μάνα μου, κει στο Ζάλογγο χάθηκε, κι ο πατέρας μου, ο Σπήλιος Μπένος, στα μπουντρούμια του Αλή πασά έσβησε αλυσόδετος, αυτά μου μαρτύρησε ο παππούλης καθώς έφτασε πια η ώρα της αλήθειας κι άλλο δεν μπορούσε να κρύβει το μεγάλο μυστικό. Κι ύστερα κείνος ο ίδιος μ' έστειλε ξανά πίσω στο Σούλι, κοπελούδα πια, ν' αξιωθώ τις φύτες που μου είχαν απομείνει, τον Γιώργη, τον πάππο μου, και τη Χάιδω, τη γιαγιά μου, που με χέρια τρεμάμενα από συνεπαρμό μ' έσφιξε στην αγκάλη της πριν παραδώσει την ψυχή της.

Μήνες έμεινα κοντά τους, κει ψηλά στο Σούλι, στις αετοφωλιές, κει που μήτε κουρμπάτσι στην πλάτη ένιωθα, μήτε

χαντζάρι στον σβέρκο, μήτε φόβο μόνιμα φωλιασμένο στην ψυχή. Άγνωστοι οι αγάδες, άγνωστοι οι κεχαγιάδες, άγνωστη λέξη το μπουντρούμι, άγνωστη λέξη ο ραγιάς. Έτσι έπαψα να 'μαι και να νιώθω κι εγώ ραγιάδισσα, έτσι έμαθα να 'μαι και να νιώθω κι εγώ λεύτερη.

Για τούτο γίνηκα τώρα αερικό, μακριά να φύγω απ' τη σκλαβιά, κει που ψυχή μου πεταρίζει να τραβήξω, μακριά απ' τον αναγκασμό και την καταχνιά, μακριά απ' την τυράννια του Αλή πασά και το χαντζάρι της Τουρκιάς, στα άπαρτα ψηλά βουνά και στον καθάριο αέρα, στους Μποτσαραίους και τους Τζαβελαίους κοντά, ίσως και κοντά στον γλυκοπόθητο Σίμο· αν μια φορά στη ζήση μου σταθώ καλότυχη και τον ανταμώσω πάλι.

Για τούτο τώρα πηλαλάω το ύψωμα του μοναστηριού με τα πόδια μου να μην πατούν στη γη. Για τούτο χάνομαι μες στη σιωπή της νύχτας και στο πυκνό σκοτάδι δίχως να ξέρω αν τραβάω για τον σωσμό ή τον χαμό μου.

Για να 'μαι και να νιώθω λεύτερη. Καθώς η μάνα μου η Λέγκω. Καθώς ο πατέρας μου ο Σπήλιος. Οι περήφανες σουλιώτικες φύτερες μου· οι αδάμαστες, οι απροσκύνητες.

Nikódas

Με την πλάτη κολλημένη στον θαλασσόβραχο. Τους νιώθω πίσω μου. Αφουγκράζομαι. Ανασαίνω. Ζω. Αυτό είναι το σπουδαίο. Μα πόσο θα βαστάξει; Θα σταθώ τυχερός δεύτερη φορά να γλιτώσω το βόλι και το θανατικό;

Την πρώτη, μικρό παιδί ήμουν ακόμη, μα το θυμάμαι σαν μόλις χτες, ολάκερο τον Μοριά περπατήσαμε μες στο χιόνι και το αγιάζι τραβώντας μακριά απ' τα μαχαίρια, τα παλουκώματα και τις κρεμάλες που είχε στήσει ο Κεχαγιάς της Τριπολιτσάς στη ράχη αντίκρυ απ' το σπίτι μας, στον Ανεμόμυλο, σιμά στη Σκάλα. Στιγμή δε δίστασε ν' αποφασίσει το φευγιό μας και τον ξεριζωμό μας ο πατέρας μου, ο Τάσος Παπαδιάς, γιατάκης, σύντροφος και συμπαραστάτης των Κολοκοτρωναίων από παλιά. Ήξερε πως παλούκωμα κι εμάς μας καρτέραγε, ήταν ο καιρός τότε που είχαν ξαμοληθεί θεοί και δαίμονες να ξεκάνουν τη φημισμένη Κλεφτουριά, Τούρκοι και κοτζαμπάσηδες αντάμα, να κυνηγούν ανελέητα και να σφάζουν αράδα τους Κλέφτες και τους χριστιανούς που τους παραστέκονταν.

Μας έμασε όλους κείνο το παγωμένο χάραμα και μας φευγάτισε μες στο κερατόκρυο. Εμένα, δεκάχρονο τότε παιδί, τη μάνα μου τη Χρυσή, την Αργυρώ μας και το μπεμπέκι μας,

την Πασχαλίτσα. Όλοι μαζί τραβήξαμε ψηλά στα βουνά, να σταθούμε πουθενά, μήτε λημέρι μήτε καταφυγή, όλο και πιο βορινά, μέχρι που φτάσαμε σιμά στη Δημητσάνα ξεποδαρισμένοι και ξεπαγιασμένοι, ο πατέρας κουτσός στο ένα ποδάρι, οι αδελφές μου να βράζουν στις θέρμες. Τις πήρε η μάνα και τράβηξε στο κεφαλοχώρι να γυρέψει σκέπη και γιατρό. Δεν την ξανάδα. Μήτε αυτή, μήτε τις αδελφές μου.

Ούτε κι ο πατέρας μου απόμεινε ζωντανός, γκρεμίστηκε στο ρέμα του Λούσιου και μάτωσε γερά, έτσι ματωμένο τον βρήκε ο Κολοκοτρώνης, ο Θεοδωράκης, ο αγαπημένος γιος του αδελφοποιτού και καπετάνιου του, κάποτε, Κωνσταντή Κολοκοτρώνη. Κυνηγημένος ήταν κι εκείνος μαζί με τα παλικάρια του, μόλις που είχαν ξεπαστρέψει τον αδελφό του και το κεφάλι του κρεμόταν από μια κλωστή. Προσφέρθηκε να πάρει μαζί του τον πατέρα, μα κείνος αρνήθηκε, ήξερε πως είχε πια σωθεί το λάδι στο καντήλι του, μόνο μια χάρη τού γύρεψε, να γλιτώσει τον μονάκριβο γιο του, να πάρει μαζί του εμένα, να μου σώσει τη ζωή, να με προσέχει και να μ' αναστήσει.

Έτσι γίνηκε και τράνεψα σιμά στον Πρωτοκλέφτη, στον φημισμένο Κολοκοτρώνη που τον έτρεμε όλη η Τουρκιά, πιότερο ακόμη οι δικοί μας, οι κοτζαμπάσηδες κι οι αφεντάδες, αυτοί τον κυνήγησαν λυσσασμένα, μόλις που κατάφερε να σωθεί ανεβαίνοντας νύχτα σε μια σακολέβα της κακιάς ώρας και πλέοντας μες στη φουρτούνα μέχρι να βρει αραξοβόλι κι απάγκιο στο Τζάντε. Εκεί μεγάλωσα κι εγώ, μαζί με τη φαιλιά του, με τους γιους του, τον Πάνο και τον Γιάννη. Μα ύστερα οι δρόμοι μας χώρισαν για λίγο, όταν μπήκα στη δουλειά του κόντε Μαρκάτου, όταν γνώρισα την αέρινη Τερέζα, τη θυγατέρα του. Όταν την ερωτεύτηκα παράφορα.

Μα άρκεσαν δυο λουλούδια, άρκεσε μονάχα μια μου λέξη για να γυρίσει ο κόσμος μου ανάποδα. Αρχόντοι κι αφεντά-

δες, αριστοκράτες και κόντηδες, σε τι διαφέρουν από αγάδες και μπέηδες; Τι έχουμε κοινό με δαύτους για να ενωθούμε μαζί τους στον Αγώνα; Μύγα δε σηκώνουν στο σπαθί τους κι ανελέητοι γίνονται όταν θίγεται η υψωμένη μύτη τους ή τα νιτερέσα τους. Για τούτο κι ο Μαρκάτος με κατέδωσε στο αγγλικό γκουβέρνο, πως πείραξα και χάλασα την κόρη του τους μαρτύρησε. Για τούτο με κυνηγούσαν για μπουντρούμι ή κρεμάλα οι Εγγλέζοι, για ένα ψέμα, για μια κατηγορία άδικη.

Ο ψυχοπατέρας μου με φύλαξε, ο Κολοκοτρώνης μ' έκρυψε και με φευγάτισε απ' την πόλη, στα βορινά του νησιού μ' έστειλε, στον όρμο που βρίσκουν λημέρι τα καράβια των κουρσάρων, κει που πιάνουν τώρα τα δικά μας, τα επαναστατικά καράβια της πατρίδας. Στον καπετάν Αλεξανδρή, στον φίλο και συμπολεμιστή του, έστειλε γραφή να με δεχτεί στην τσούρμα του караβιού του και μαζί του να με πάρει για να μου γλιτώσει τη ζωή καθώς το είχε τάξει στον ετοιμοθάνατο πατέρα μου.

Μα δεν έστεργε η άδικη μοίρα κι η ρημάδα τύχη μου να συμφωνήσουν με τον λυτρωμό μου, το μυστικό του φευγιού μου το μαρτύρησαν στο γκουβέρνο κι οι Εγγλέζοι στρατιώτες πλάκωσαν ζώνοντας από παντού τον όρμο. Σαν το ποντίκι πιάστηκε στη φάκα, από παντού κλεισμένος ο στενός όρμος, στη μύτη του ακρωτηριού κατέφυγα, κολλημένος στον κάθετο θαλασσόβραχο, με το χέρι μου χτυπημένο και ματωμένο από βόλι. Μπρος μου θάλασσα και γκρεμός και παραπέρα το μπρίκι του καπετάν Αλεξανδρή πλέοντας για την έξοδο του όρμου. Πίσω μου οι κάννες των εγγλέζικων μουσκέτων να με πλησιάζουν βήμα το βήμα, μέτρο το μέτρο. Έξοδος καμιά.

Αφουγκράζομαι. Ανασαίνω. Τους ακούω να ζυγώνουν. Θα σταθώ τυχερός δεύτερη φορά να γλιτώσω το βόλι και το θανατικό;

Αργυρώ

*Μάνα, σκεφτόμουν εκείνο το βράδυ της μεγάλης απελπισιάς, ανεβασμένη στο περβάζι του παραθυριού, μετέωρη στο κε-
νό, αχ, δόλια μάνα, να 'χα κι εγώ την τύχη σου, μανούλα μου...*

Τη ζήλεψα τη μοίρα της, αλήθεια τη ζήλεψα όταν με πού-
λησαν στο σκλαβοπάζαρο, όταν μ' έσυραν στο χαρεμλίκι του
Κερίμ μπέη και με μαντάλωσαν ανάμεσα σε χοντρά ντουβά-
ρια και σκοτεινιασμένα καφασωτά, τότε τη ζήλεψα την τύχη
της μάνας μου, τη λευτεριά που της είχε χαρίσει ο θάνατος.

Όταν φύγαμε απ' το πατρικό μας μες στο παγωμένο χά-
ραμα, όταν ξεριζωθήκαμε με τόση βία και φόβο, όταν βολο-
δέρναμε στα παγωμένα βουνά και τα καταράχια, όταν πέφτα-
με ν' αποστάσουμε κοκαλιασμένοι απάνω στο χιόνι ακούγο-
ντας τα ουρλιαχτά των αγριμιών ολόγυρα, είχα πιστέψει πως
σκληρότερη ζωή δεν μπορούσε να μου λάχει. Λάθος έκαμα,
πελώριο λάθος. Χειρότερα από το παγωμένο χιόνι τα κλει-
στά ντουβάρια του χαρεμιού, χειρότερες απ' τα ουρλιαχτά
των λύκων οι προσταγές των ανθρώπων, χειρότερη απ' το ξε-
ρίζωμα η σκλαβιά.

Σαν με πούλησαν και με το στανιό μ' αλλαξοπίστησαν και
μ' έκλεισαν στο χαρεμλίκι να μη βλέπω μήτε το φως της μέρας

μήτε τα πρόσωπα των ανθρώπων, τότε σκέφτηκα πως το γκρέμισμα της Πασχαλίτσας και της μάνας μου στο βάραθρο απ' τον Ισά μπουλούκμπαση δεν ήταν συμφορά, καλοτυχία ήταν. Δίχως πióτερο να το σκεφτώ, αρματωμένη απ' την απελπισία, ανέβηκα στο ανοιχτό παραθύρι κι αγνάντεψα το κενό κάτω απ' τα πόδια μου, να ριχτώ θέλησα γυρεύοντας να βρω κι εγώ την ίδια καλοτυχία στα χέρια του θανάτου.

Δεν το έκαμα. Η Μαλαμή με πρόλαβε, η Μαλαμή με κράτησε. Η αγκαλιά της, οι κουβέντες της, τα χάρδια της. Δούλα κι αυτή του Κερίμ μπέη, πουλημένη στη Σμύρνη πολλά χρόνια πριν, σαν δεύτερη μάνα μου στάθηκε, σαν πατέρας με στύλωσε. Έτσι άντεξα. Έτσι κράτησα τα μυαλά μου σωσμένα και δεν παραλόισα. Κι ύστερα ήρθε ο γιος μου, το ασλάνι μου, το λιονταράκι μου. Κι η ζωή λοξά μου χαμογέλασε πάλι κι έπαψε να έχει μονάχα νύχτες κατασκότεινες.

Μα δεν κράτησε πολύ το φως μου. Τρία χρόνια μόλις. Τρία χρόνια όλο κι όλο. Γιατί τρία ήταν τα χρόνια που έζησε το βλαστάρι μου. Ακόμη ένας χαμός, ακόμη μια ματωμένη χαρακιά στην ψυχή μου μετά τον πατέρα, τη μάνα, την αδελφή και τον αδελφό μου. Ώρες ώρες νομίζω πως παραπαίδι του χάρου είμαι, πως στο διάβα μου σπέρνω μονάχα θάνατο.

Γονάτισα πια, κουράστηκα να χάνω ανθρώπους, απόκαμα να κλαίω, να θρηνώ. Μα πρέπει να σταθώ ορθή. Να κρατηθώ για το στερνό μου αποκούμπι. Το μωρό που βλάστησε πάλι αναπάντεχα στα σπλάχνα μου. Για τούτο το μπεμπί θ' αντέξω, σε τούτο θ' αποθέσω κάθε μου απαντοχή. Ναι, από δαύτο θα βυζάζω ελπίδα κι απ' τη Μαλαμή κουράγιο, έτσι θα κρατηθώ ζωντανή.

Κι ίσως, ίσως η χαμοζωή με κεράσει επιτέλους μια φέτα χαράς, γεύομαι κιόλας κάποια ψίχουλα κάθε που κρυφοκοιτάω κλεφτά μέσ' απ' τα ραϊσμάτα και τα καφάρια του χαρε-

μιού τον Στέφανο, τον γραμματικό του Κερίμ μπέη που έφτασε στο κονάκι απ' την Πόλη και κάμει την καρδιά μου ν' αχνοτρέμει. Όχι από θάνατο. Από ζωή.

Για πρώτη φορά.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Εξόδιο

Τεργέστη, άνοιξη του 1827

Με κόπο ανοίγει τα βλέφαρά του. Οι εφιάλτες, που στοίχωναν τον ύπνο και τον ξύπνο του μήνες τώρα, αρχίζουν επιτέλους ν' αραιώνουν αλαφρώνοντας τον σταυρό που κουβαλάει κοντά έναν χρόνο. Τώρα πλέον πέφτει άνευρος κι εξουθενωμένος στο μπαμπακόστρωμά του και τον παίρνει ένας ύπνος που τον σπρώχνει σε βάραθρα σκοτεινιασμένα, σε τόπους ερημίας.

Τον πρώτο καιρό πάσχιζε βδομάδες ολάκερες για να καταφέρει να σφαλίσει τα μάτια του λίγες στιγμές· μόλις τα βλέφαρά του βάραιναν, η ψυχή του αγρίευε κι ο νους του επέστρεφε στη σφαγή. Πάλι στην τάπια* του Στουρνάρη που είχε οριστεί για την πορεία της τρίτης φάλαγγας, πάλι στη ματοκυλισμένη τάφρο που είχαν σκάψει οι αραπάδες του Μπραϊμ περριζώνοντας την πόλη, πάλι στην απασσάλωτη γέφυρα πατώντας απάνω στα κομματιασμένα κορμιά των συμπολεμιστών του. Ιδρώτας τον περίλουζε, κρύος ιδρώτας, τρέμουλο βαρύ κι ανάσες λαχανιασμένες.

Ανοίγει με κόπο τα βλέφαρά του και πιέζει με δύναμη τους αντίχειρες στα πρησμένα μάτια του. Όρα μετά, καταφέρνει να βρει δύναμη στο παραλυμένο κορμί του, να σηκωθεί στα πόδια του. Στέκεται για μια στιγμή ασάλευτος καταμεσής

* Προμαχώνας σε τείχος ή κάστρο.

στην κάμαρα, σάμπως να έχουν πετρώσει το σώμα κι η ψυχή του ξαφνικά, αργά σηκώνει το σακατεμένο χέρι του και με τρεμάμενες κινήσεις ξεκρεμά απ' τον λαιμό του τη φθαρμένη, πέτσινη θήκη. Λύνει το κορδόνι που τη σφαλίζει και βγάζει το σχεδιάσμα με τα πρόσωπα της αγαπημένης του γυναίκας και του μονάκριβου παιδιού του που είχε φιλοτεχνήσει με κάρβουνο ο φιλέλληνας Κέλνερ την περασμένη άνοιξη μέσα στον χαλασμό.

«Ταίρι μου... βλαστάρι μου...» ψελλίζει με τα χείλη του να τρέμουν ανεξέλεγκτα καθώς κοιτά τις δυο ξέθωρες μορφές απάνου στο κιτρινισμένο χαρτί.

Η πρωινή ομίχλη τον τυλίγει μόλις δρασκελίζει το πορτόνι του παλιού πανδοχείου. Βγαίνει στην Πιάτσα ντέλα Λένια και παίρνει την απαλή κατηφοριά για το Μεγάλο Κανάλι όπου προσορμίζονται τα εμπορικά από ολάκερη την Αδριατική. Εκεί βρίσκονται τα περισσότερα ναυτιλιακά και ασφαλιστικά γραφεία του ελεύθερου λιμανιού της Τεργέστης. Από τούτα ξεκινάει το γνωστό καθημερινό του δρομολόγιο.

Σε κάποια μόλις που καταφέρνει να μιλήσει με τους θυρωρούς, στα γρακικά τον δέχονται οι γραμματικοί. Όλοι με την ίδια όψη τον αντικρίζουν, χείλια που παλεύουν ένα μειδίαμα συμπόνιας να σχηματίσουν, φρύδια σμιχτά κάτω από βαθιές ρυτίδες, ανασήκωμα ανήμπορο της κεφαλής, μια κουβέντα λύπης ή παρηγοριάς κι έπειτα τα βλέμματα τον εγκαταλείπουν αμήχανα.

«Ποτέ δε θα σταματήσω να πιστεύω... ποτέ...» μονολογεί βγαίνοντας ξανά στην προκουαία.

Τον πρώτο καιρό που είχε φτάσει στην Τεργέστη διάβαινε τις πόρτες τους με ενθουσιασμό κι ελπίδες, όσο περνούσαν άπραχτες οι βδομάδες και οι μήνες, όμως, κατάπεφταν οι απαντοχές του.

Παίρνει το λιθόστρωτο προς τα δυτικά, διαβαίνει μπρος από το Παλάτσο Καρτσιώτη που δεσπόζει στο κέντρο του λιμανιού και φτάνει στον Αϊ-Νικόλα, την ορθόδοξη εκκλησία των Ρωμιών. Ανάβει το κεράκι του και με κατάνυξη προσεύχεται δεξιά απ' την Ωραία Πύλη, μπρος στη Βρεφοκρατούσα, η εικόνα τούτη πάντα τον μερώνει και τον παρηγορεί, ίδια όπως μοιάζει η Μεγαλόχαρη με τη γυναίκα και το παιδί του.

«Βόηθα με, Παναγιά μου... Ξέρεις εσύ τον πόνο του γονιού που χάνει το σπλάχνο του, όμοιο βάσανο δεν έχει κανένα στον κόσμο... Βόηθα με, κι άλλο δε μ' απόμεινε τι...» αποσώνει την ικεσία του σε τόνο προσωπικό, τρυφερό. «Βόηθα με...»

Κάμει τον σταυρό του, φιλάει σεβαστικά τα εικονίσματα κι άλλο δεν ξοδεύει χρόνο, βγαίνει απ' το παλινό πορτάκι στη στράτα κι από κει ξανά στην προκουαία. Ίσια τραβάει, στο ακρωτήριο της Αγίας Τερέζας, στο λοιμοκαθατήριο της πόλης και στο μικρό λιμανάκι της καραντίνας. Σ' αυτό το λιμανάκι εναποθέτει κάθε πρωί τις περισσότερες ελπίδες του.

Να μπει αδύνατο, η απομόνωση που επιβάλλει το Καπιτανάτο του λιμανιού για κάθε πλοίο που φτάνει από εμπόλεμη ζώνη είναι αυστηρότατη, δε θέλει εξάλλου να δώσει αφορμές στην αστυνομία να τον διώξει από την πόλη, οι εντολές του Μέτερνιχ δρακόντειες για όλους τους ταραχοποιούς επαναστάτες της Ελλάδας. Ανεβαίνει σαν κάθε μέρα τον λόφο που υψώνεται πίσω ακριβώς από τα περικλειστα κτίσματα και με χτυποκάρδι πασχίζει να διαπεράσει τη θολούρα του ορίζοντα και να διακρίνει τα πλεούμενα που έχουν αγκυροβολήσει στο λιμανάκι κατά τη διάρκεια της νύχτας.

Στις πρύμνες τους κολλάει το βλέμμα του, ψάχνει με αγω-

νία κάποια παντιέρα της πατρίδας που να φουσκώσει και ν' αναστήσει τις λιγοστές ελπίδες του. Κάθε μέρα εκεί ψηλά τη στήνει, στο καραούλι του, τάμα θαρρείς το έχει, ακόμη και τις χειμωνιάτικες που το αγιάζι θερίζει και το πούσι δεν αφήνει το βλέμμα να ταξιδέψει.

Καμιά ρωμαίικη παντιέρα δεν αντικρίζει μήτε και σήμερα, έχει καιρό πολύ να πλησιάσει ελληνικό σκαρί στην Τεργέστη, κακό σημάδι αυτό το δίχως άλλο, ειδικά όταν το συνδυάζει στο παραγμένο μυαλό του με τις ειδήσεις που φτάνουν από την επαναστατημένη πατρίδα, πως ο Κιουταχής έχει πατήσει σχεδόν ολάκερη τη Ρούμελη κι ο τρομερός στόλος του Ιμπραήμ έχει κλείσει σφιχτά τον βρόγχο στον Μοριά.

Γέρνει πάνω στον τραχύ κορμό του πεύκου και μισοκλείνει τα μάτια του, χάνεται από το βλέμμα του το πέλαγος της Αδριατικής, σβήνουν τα κελαηδήματα των πουλιών κι οι φωνές των μαρινέρων από χαμηλά. Φεύγει απ' τον πευκόφυτο λόφο, σε μια ισιάδα ταξιδεύει ο παραγμένος νους του, σε ένα πλάτιασμα κλεισμένο ολόγυρα από λιμνοθάλασσα. Τέτοιες εικόνες βλέπει και τέτοιες χλαλοές ακούει, εικόνες που έζησε πριν από έναν χρόνο, εικόνες απαράμιλλου θάρρους μα και ανείπωτης φρίκης, εικόνες που σημάδεψαν την ψυχή του για πάντα.

Ποδοκροτήματα κι οχλοβοή καθώς συνάζονταν οι φαμελίτες του Μεσολογγιού στην τρίτη φάλαγγα για ν' ακολουθήσουν τις δύο προηγούμενες των πολεμιστών που θα έβγαιναν πρώτες για να ασφαλίσουν τον χέρσο τόπο πριν απ' τα ταμπούρια των αραπάδων και των Τούρκων. Μαζί με όλους τους άλλους κι αυτός, με όλα τα άρματά του και τα φισέκια του έτοιμα. Σιμά κι η γυναίκα του που είχε ποδεθεί τσαρούχια και φουστα-

νέλα, γελέκι και σελάχι με χαρμπί* και μαχαίρι, οι περισσότερες γυναίκες τους έτσι είχαν ντυθεί για να δείχνουν σερνικές, τον εχθρό να τρομάζουν και ν' αποφύγουν αιχμαλωσίες και βιασμούς.

Κοφτές οι ανάσες του αρχίζουν να βγαίνουν κι ας είναι καθισμένος και γερμένος στο πεύκο της πλαγιάς, μήτε θάλασσα υπάρχει πια μήτε λιμάνι, εικόνες η μια μετά την άλλη διαβαίνουν πυρετωδώς απ' το ανταριασμένο μυαλό του, το σφιχταγκάλιασμα στη μικρή φαμελιά του πριν δοθεί το σύνθημα, το στερνό στη γυναίκα του φίλημα πριν τραβήξει την κοφτερή πάλα** του απ' το θηκάρι κι απλώσει το άλλο χέρι του να πάρει απάνω του το παιδί για να ξεκινήσουν.

Η γυναίκα του δεν τον άφησε. Το τράβηξε απότομα, το σήκωσε και στη δική της αγκάλη το έσφιξε, ένα με τα στήθια που το βύζαξαν και το ανάστησαν.

«Θα το βαστάω εγώ...»

«Μπορείς;»

«Συ έχεις άλλη δουλειά να κάνεις με το λεύτερο χέρι σου», πρόσταξε και του έδειξε την πιστόλα που είχε μπηγμένη στο σελάχι.

* Το σελάχι ή σελαχλίκι ήταν φαρδιά πέτσινη ζώνη που φορούσαν πάνω από τα ρούχα και αποτελούσε μια φορητή οπλοθήκη. Το χαρμπί ήταν ένα μακρύ σουβλί που χρησίμευε για να ακονίζουν τα μαχαίρια, αλλά λειτουργούσε και ως όπλο σε μάχες σώμα με σώμα.

** Πλατύ, ελαφρώς κυρτό σπαθί που έμοιαζε με το ανατολίτικο γιαταγάνι. Κρεμιόταν συνήθως στον ώμο με χοντρό κορδόνι.

«Θα το κρατάω γερά. Θα είναι πιο σίγουρο στην αγκαλιά μου...»

«Πιο σίγουρο απ' την αγκαλιά της μάνας;» απόρησε ξαφνιασμένη η γυναίκα του.

Δεν επέμεινε. Διέκρινε στα μάτια της την απαρασάλευτη πίστη, το γνώριζε τούτο το σημάδι της πεισμονής της, δε φελούσε να επιμείνει, τίποτα δε θα κατάφερε.

«Θ' αντέξεις όμως για δύο μες στη χαλασιά και τη φωτιά;» τη ρώτησε εμφατικά δείχνοντας το σπλάχνο τους, που στεκόταν ασάλευτο απ' το αφιόνι που το είχαν πρωτύτερα ποτίσει.

«Τάμα το κάνω, κύρη μου... Θ' αντέξω... Σαν τη δύναμη της μάνας άλλη δεν έχει... Λόγο στον Θεό δίνω...» ορκίστηκε κοιτώντας τον ίσα μες στα μάτια.

Της ανταπόδωσε το εξημιμένο βλέμμα, τη γλυκοφίλησε τρεις φορές κι ύστερα στράφηκε μπρος του και τράβηξε τη γεμάτη πιστόλα με το λεύτερο χέρι του.

«Πίσω μου να στέκεις! Μη με χάσεις απ' τα μάτια σου!» έδωσε τη στερνή εντολή στη γυναίκα του και τράβηξε μπροστά με τους άλλους.

Μόλις που πρόφτασε η προφυλακή τους να βγει απ' την άλλη μεριά όταν άστραψαν στο βάθος τα ντουφέκια των αραπάδων, ειδοποιημένοι κι έτοιμοι ήταν καρτερώντας τους, στάχναθερισμένα ξάφνου τα κορμιά γύρω του, η πλάση να τραντάζεται και τα βόλια να σφυρίζουν, αντάρα τρανή από ξεφωνητά, βρισιές και οιμωγές.

«Στο κατόπι μου! Ό,τι και να γίνει στο κατόπι μου μη χαθούμε!» πρόσταξε τη γυναίκα του περπατώντας μπροστά, πάνω από λαβωμένα κορμιά κι άπνοα κουφάρια.

Ομοβροντίες η μια πίσω απ' την άλλη ξερνούσαν θάνατο, οι μολυβένιες μπάλες των κανονιών έσκαγαν γύρω τους, γιόμισε ο τόπος καπνό απ' το μπαρούτι, τα τσαρούχια του κολ-

λούσαν στο λιμνασμένο αίμα, μα προχωρούσε, όλο προχωρούσε έχοντας στο κατόπι τη φαμελιά του.

Μέχρι που ήχησε πίσω του η σπαρακτική φωνή: «Πίσω! Πίσω, ωρέ παιδιά! Πίσω στα τείχη! Πίσω στην πόλη!»

Ευθύς άκουσε τη χλαπαταγή και τα ποδοκροτήματα όσων υπάκουσαν στη φωνή και υποχωρούσαν αλαλιασμένοι ματαιώνοντας την έξοδο, κείνος όμως σκέφτηκε το σχέδιο και την αυστηρή διαταγή που είχε δοθεί από το μεσημέρι, μπροστά, μόνο μπροστά.

«Πάμε, κυρά μου!» κραύγασε προχωρώντας και δείχνοντας τη συστάδα των ελαιόδεντρων που απλωνόταν δεξιά τους. «Πάμε να βρούμε στο λιοστάσι, αν φτάσουμε εκεί θα...»

Δεν απόσωσε την κουβέντα του. Ένα κάψιμο στη μέση ένωσε κι έπειτα πόνος ανεννόητος, πήρε να στρίψει το κεφάλι του, να δει πίσω του, να φωνάξει στη γυναίκα του να συνεχίσει, μη σταματήσει γι' αυτόν, μη χαθούν κι εκείνοι μαζί του.

Τίποτα δεν είδε, τα μάτια του λες κι είχαν κατεβάσει χοντρούς μπερντέδες, μόνο άκουγε, συρσίματα, φωνές και τρεχαλητά γύρω του. Ένωσε χέρια να τον αρπάζουν, να τον σφίγουν από αστραγάλους και καρπούς, να τον σηκώνουν και σαν προβατίνα να τον απιθώνουν σε μια ράχη.

Ξύπνησε με αυγινό φως, η νύχτα είχε διαβεί κι αυτός ήταν πάλι ξαπλωμένος στο χώμα, στο πλάι ενός τοίχου από κοτρόνες. Μακρύτερα, από τη μεριά της πόλης, ακουγόταν ένας βαρύς αχός, αλαλαγμοί θριαμβικοί και ύμνοι στον Αλλάχ για τη λεηλασία σε σπίτια και σάρκες. Κοίταξε γύρω του, σύντροφοι και συμπολεμιστές ξαπλωμένοι στο χώμα, οι περισσότεροι γιόματοι αίματα σε χέρια, πόδια, πρόσωπα.

Γυναίκες πουθενά, παιδιά άφαντα, ένα κύμα φόβου κι αγωνίας τού σάρωσε παρευθύς τα σωθικά. Κυλισμένος στα χώματα, φώναξε τα ονόματά τους, νόμιζε κραυγή θα βγάλει, ίσα που

ακούστηκε ανεπαίσθητα η φωνή του, φώναξε μολοντούτο ξανά και ξανά, μα απόκριση καμιά δεν έλαβε.

«Όχι, Θεέ μου... Όχι...»

Όρα κυλιέται και τώρα απάνω στα χώματα της πευκόφυτης πλαγιάς κλαίγοντας και ψιθυρίζοντας, άλλοτε σφίγγοντας δόντια, άλλοτε σφαδάζοντας καθώς τυραννιέται απ' τους εφιάλτες του, αλλοπαρμένος απ' το αντιπάλεμα, τον κάματο και τον εφιάλτη.

«Ταίρι μου... σπλάχνο μου...» ξεσπάει μια τελευταία φορά λύνοντας τους αγκώνες του κι απέ σωριάζεται παραιτημένος με το πρόσωπο καταγής.

Στιγμή τη στιγμή βρίσκει τα λογικά του, αναστενάζει βαριά, σηκώνεται απ' το υγραμένο χώμα και κοιτάζει πάλι τα πλεύμενα στο λιμανάκι κάτωθι του. Μετράει τα σκάφη, ίδια σαν και πριν τα βρίσκει, ίδια απογοήτευση, ίδια πικράδα στο στόμα και στην καρδιά καθώς ετοιμάζεται να φύγει άπραχτος για ακόμη μια μέρα.

«Ίσως... Ίσως αύριο...» μονολογεί, στρέφεται κι αρχίζει να σκαρφαλώνει την ανηφοριά για να επιστρέψει στην πόλη.

Να περάσει από το Καζίνο Γκρέκο στην Πιάτσα της Μπόρσας και να ρωτήσει για κάποιο μαντάτο, σιγά σιγά οι Ρωμιοί πράκτορες θα μαζευτούν στη λέσχη για το βραδινό τους. Ίσως τον συμπονούν, ίσως τον λυπούνται, κάποιοι σίγουρα τον νοιάζονται τούτον τον πατριώτη τους που βολοδέρνει μήνες και μήνες στην πόλη σαν την άδικη κατάρα, δεν του αρνιούνται τη συντροφιά τους, ένα βλέμμα, ένα χαμόγελο, μια παρηγοριά πάντα στο στόμα τους. Μήτε χαμόγελα όμως θέλει, μήτε παρηγόριες, ένα χαμπέρι καρτερά, ένα μαντάτο, κάποιο γραικικό σκαρί που φτάνει στο λιμάνι απ' τα ματωμένα μέρη

της πατρίδας, κάποια φουρνιά κυνηγημένων που γλίτωσαν το τούρκικο μαχαίρι, για τούτα μονάχα ζει, για μια τόση δα απαντοχή να βασταχτεί ζωντανός.

Σαν φτάνει στην κορυφή του λόφου σταματά κι αγναντεύει για ακόμη μια φορά το λιμανάκι των θρυμματισμένων ελπίδων του. Τα μάτια του βουρκώνουν, μα η καρδιά του ατσαλώνει. Ανεπαίσθητα τα χείλη του ανοιγοκλείνουν, ικεσία μαζί κι υπόσχεση, η ίδια κάθε αποσπερνό εδώ και μήνες. Την ψιθυρίζει στα δέντρα, στη θάλασσα, στον άνεμο: «Θ' ανταμώσουμε πάλι, το ξέρω... Μια μέρα θ' ανταμώσουμε, ψυχούλες μου... Σε τούτον ή στον άλλο κόσμο...»

Τρεις από τις επτά πύλες της πόλης είχαν πια κυριευτεί κι οι μέχρι χτες σκλάβοι, οι πεινασμένοι, οι ματωμένοι, οι εξανδραποδισμένοι, γονάτιζαν το θεριό, άλωναν την Τριπολιτσά.

«Πού πας, μπρε Νικόλα, μονάχος;» φώναξε οργισμένος ο Κολοκοτρώνης κι έκαμε να κινηθεί, να τον γυρίσει πίσω στην αράδα.

«Πάω ν' ανταμώσω την Αργυρούλα μας», του αποκρίθηκε και ξεθηκάρωσε την κοφτερή του πάλα. «Ή να γδικηθώ τον θάνατό της...»

Πρώτοι μήνες της Επανάστασης κι ο αέρας της λευτεριάς σαρώνει τα σκλαβωμένα χώματα της πατρίδας απ' τη Μακεδονία και το Αιγαίο μέχρι το Μεσολόγγι και τον Μοριά.

Ο Νικόλας, η Δέσπω, ο Στέφανος, η Αργυρώ, ο Σίμος, ο μικρός λαός τούτου δω του μυθιστορήματος, μορφές και ψυχές της Επανάστασης, παλεύουν θεριεμένα για τ' άπιαστο όνειρο και δοκιμάζονται σκληρά απ' την ανθρώπινη μοίρα. Ζυμώνονται με τη φωτιά και το μπαρούτι, πολεμούν, αγαπούν, θρηνούν, πονούν. Μα, επιτέλους, ανασαίνουν λεύτερα.

Μετά το Σούλι και το Ζάλογγο, τα Ψαρά, τ' Ανάπλι, η Τριπολιτσά. Τόποι μαρτυρικοί, τόποι ιεροί, μα και τόποι αφάνταστου ηρωισμού.

Κει όπου οι σκλάβοι γίνονται άνθρωποι.

Κει όπου οι ραγιάδες γίνονται Έλληνες.

Εκδόσεις ΨΥΧΟΓΙΟΣ

www.psichogios.gr

ΚΩΔ. ΜΗΧ/ΣΗΣ: 25647

Γ Ι Α Α Ν Α Γ Ν Ω Σ Τ Ε Σ Μ Ε Α Π Α Ι Τ Η Σ Ε Ι Σ